

Daniel kitaby — ýüz segseninji

Rimiň, Makkabeýleriň we Häzirki Zamanlaryň Pygamberlik taýdan Kesişmesi: Daniýeliň Görnüşleri boýunça bir barlag

Jeff Pippenger

2024-04-10

Uriýa Smit şeýle ýazdy: “Rim b.e. öň 162-nji ýylda ylalaşyk arkaly Hudaýyň halky bolan ýahudiler bilen baglanyşdy.” Häzirki zaman taryhçylarynyň köpüsi bu senäni b.e. öň 161-nji ýyl diýip belleýärler, we Smit şol bir kitapda iki gezek b.e. öň 161-nji ýyla salgylanýar. Meniň çaklamam boýunça, b.e. öň 162-nji ýyl baradaky bu salgylanma ýalňyş ýazgydyr.

“23-nji we 24-nji aýatlar arkaly biz Ýewreýler bilen Rimlileriň arasyndaky b.e. öňki 161-nji ýylda baglaşylan şertnamadan soňraky döwre, ýagny Rimiň ählumumy hökmürowanlygy ele alan döwrüne getirilýäris.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 273.

On birinji we on ikinji aýatlar, miladydan öňki 217-nji ýylda beýik Antioh III-iň ýolbaşçylygyndaky Selewkiler imperiýasy bilen Patyşa Ptolemeý IV Filopatoryň ýolbaşçylygyndaky Müsüriň Ptolemeýler patyşalygynyň arasynda bolup geçen Rafýa söweşiniň ýeňşini we ondan soňky netijelerini görkezýär.

Panium söweşi, on ýedi ýyl soň, ýagny b.e. öňki 200-nji ýylda bolup geçip, ýene-de Selewkiler patyşalygy bilen Ptolemeýler patyşalygynyň arasynda boldy.

Makkabeýler gozgalaňy b.e. öň 167-nji ýylda başlandy we bu, Selewkiler imperiýasynyň ýewreý dini döp-dessurlaryny basyp ýatymaga hem-de grek medeniýetini mejbury ornaşdyrmaga bolan synanyşyklaryna garşy ýewreý gozgalaňydy.

Iýerusalimdäki Ikinji Ybadathananyň täzedan bagyş edilmegi, ýagny Hanukka döwründe bellenilýän taryhy wakany alamatlandyran hadysa, b.e. öň 164-nji ýylda, ýigirmi üçünji aýatyň “ylalaşygyndan” üç ýyl öň bolup geçdi. Bu waka, Ybadathanany harlapan we ýehudy dini döp-dessurlaryny gadagan eden, ady ýaman Antioh IV Epifan tarapyndan ýolbaşçylyk edilýän Selewkiler imperiýasynyň güýçlerine garşy Makkabeýleriň üstünlikli harby ýörişinden soň ýüze çykdy. Antioh IV Epifan Hanukka bilen ýatlanýan ýeňişden gysga wagt soň aradan çykdy we şondan beýläk taryhda Siriýa hökmürowanlygynyň pese gaçýşynyň başlangyjyny alamatlandyryar.

Biziň eýýamymyzdan öňki 200-nji ýylda (bu Panium söweşiniň hem bolan wagtydy), Rim ilkinji gezek Danyýeliň on birinji babyndaky pygamberlik taryhyna goşuldy. Görnüşi berkidýän nyşan şol ýerde dur. Şol taryhdaky onuň maksatly täsiri, sahnanyň aňyrsyndan sapak çekýän ybadathananyň nyşany bolan Ýezabeliň işini görkezýär. Ýezabel, adamsy Ahap öz pygamberleriniň Ylýas tarapyndan öldürilýändigini görýän mahaly, Samariýada öýündedi. Gerodiýa, gyzy Salome Gerody azdyran ýerde, Gerodyň doglan gün toýunda ýokdy. Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň taryhynda, Tiriň jelep aýaly bilen şekillendirilen papalyk, nyşanly ýetmiş ýylyň ahyryna çenli unudylýar. Soň bolsa ol ýer ýüzüniň patyşalaryna aldawly aýdymalaryny aýdyp başlamaga başlaýar. Biziň

eýýamymyzdan öňki 200-nji ýyl, on altynjy aýatda şekillendirilişi ýaly, tizden geljek Ýekşenbe kanunynyň öňüsyrynda, soňky günlerde onuň patyşalara aç-açan aýdym aýdyp başlamagynyň bir timsalydyr.

Ýewreýleriň b.e.öň 161-nji ýyldan 158-nji ýyla çenli bolan “soýuzyndan” öň, Makkabeyler ybadathanany täzedan bagyş etdiler; bu waka b.e.öň 164-nji ýylda Hanukka bilen hatyralanýar. Soňra üç ýyl geçenden soň, entegem siriýalyklar bilen dowam edýän göreşiň içindekä, Makkabey ýewreýleri goldaw üçin Rime ýüz tutdular. Şonda Rim bilen baglaşylan “soýuz” Hudaýyň ahyzmandaky pygamberlik okuwçylary üçin pygamberlik synagyna öwrülýär.

Taryh “ylalaşygyň” bolan wagty hökmünde miladydan öňki 161-nji ýyly görkezýär, emma pionerler şol taryhy miladydan öňki 158-nji ýyl diýip kesgitleýärler. Miller dogrudymy, ýa-da häzirki zaman taryhçylary dogrudymy? Miller miladydan öňki 158-nji ýyla altýüz altmyş altýyly (666) goşup, “gündelik” aýrylan miladynyň 508-nji ýylyna bardy. Näçe gözleseniň-de, Ýewreýler bilen Rimlileriň arasyndaky ylalaşygy miladydan öňki 158-nji ýylda bolan diýip görkezýän taryhy delili tapmak örän kyn, hatda hakykatdan-da mümkin däl diýen ýalydyr.

On altynjy aýat Ýekşenbe günü baradaky kanundyr, emma şondan öň, miladydan öňki 200-nji ýylda görnüşi berkarar etmek üçin Rim taryha girýär. Makkabeyleriň gozgalaňy miladydan öňki 167-nji ýylda Modeýinde başlandy we ahyrsoňy miladydan öňki 164-nji ýylda olar ybadathanany täzedan bagyş etdiler. Soňra miladydan öňki 161-nji ýyldan miladydan öňki 158-nji ýyla çenli ýewreýler Rim häkimiýeti bilen äht baglaşýarlar. Miladydan öňki 161-nji ýyldan miladydan öňki 158-nji ýyla çenli döwür “ylalaşygy” berkarar etmek üçin zerur bolan wagt aralygyny aňladýar. Bu düşünje “ylalaşygy” taryhçylaryň şaýatlygy bilen, şeýle hem Rebbiň eli bilen ugrukdyrylan we üýtgedilmeli däl bolan çyzgy bilen laýyklykda kesgitleýär.

Taryhçylar biziň habarly etmegine görä, b.e. öňki II asyryda Ýahuda bilen Rim ýaly gadymy halklaryň arasynda şertnamalary baglaşmak prosesi, degişli ýagdaýlara, diplomatik tertip-düzgünlere we gatnaşýan taraplaryň güýç deňagramlylygyna görä üýtgäp durýardy. Adatça, bu proses taraplaryň biriniň beýlekisi bilen şertnama ýa-da ýaranlyk gatnaşyklaryny ýola goýmak islegini beýan etmegi bilen başlanýardy. Ýahuda bilen Rimiň ýagdaýynda, resmi ýaranlygy teklipl etmek üçin Rim bilen ilkinji gatnaşygy Ýahuda başlatdy.

Teklifi ýetirmek we gepleşikleri başlatmak üçin diplomatik kanallar ulanylan bolardy. Munuň özi onuň ýolbaşçylary ýa-da wekilleri bilen duşuşmak maksady bilen Rim şäherine ilçileri ýa-da resmi wekilleri ibermegi öz içine almaly eken. Gepleşikler başlanansoň, iki tarap hem teklipl edilýän şertnamanyň şertlerini ara alyp maslahatlaşardy. Bu, duşuşyklaryň bir toparyny, diplomatik habarlaryň alyş-çalşygyny we gepleşikleri ýeňilleşdirmek üçin araçylar ýa-da delallaýjylar gatnaşdyrylmagyny hem öz içine alyp bilerdi. Gepleşikleriň dowamynda her bir tarap beýlekisi tarapyndan teklipl edilen şertlere garap çykar we garşy-teklipleri hödürläp bilerdi ýa-da käbir şertlere üýtgetmeler girizilmegini talap edip bilerdi. Bu iş ýörelgesi seresaply ara alyp maslahatlaşmagy, maslahatçylar bilen geňeşmegi we teklipl edilýän şertnamanyň mümkin peýdalaryna hem-de kemçiliklerine baha bermegi öz içine alyp bilerdi.

Eger iki tarap hem şertnamanyň şertleri barada ylalaşyga gelen bolsalar, onda iki tarapyň hem ylalaşan şertlerini we talaplaryny beýan edýän resmi resminama taýýarlanylýar. Soňra bu şertnama her bir döwletiň degişli häkimiýetleri tarapyndan tassyklanmaly bolardy. Rimiň ýagdaýynda bu Senatyň ýa-da beýleki dolandyryş edaralarynyň makullamagyny öz içine alyp bilerdi. Şonuň ýaly-da, Ýahudada hem bu şertnama, ähtimal, onuň ýolbaşçylygy ýa-da dolandyryjy geňeşi tarapyndan tassyklanmagy talap ederdi. Tassyklanandan soň, şertnama durmuşa geçirilip başlanardy we iki tarapyň hem onuň şertlerini berjaý etmegine garaşylardy. Bu şertnamada görkezilen dürli görnüşli hyzmatdaşlygy, özara goranyş ylalaşyklaryny, söwda gatnaşyklaryny ýa-da diplomatik gatnaşyklaryň başga görnüşlerini öz içine alyp bilerdi.

Miladydan öňki ikinji asyryda Ýahudeyadan (Ortaýer deňziniň gündogar sebitinde ýerleşýän) Rime (Italiýanyň merkezi böleginde ýerleşýän) syýahat etmek, aýratyn-da gadymy ulag usullarynyň çäklilikleri nazara alnanda, kyn we köp wagt talap edýän bir iş bolardy. Ýahudeya bilen Rimiň arasy, saýlanyp alnan anyk ugra baglylykda, takmynan 1,500-den 2,000 kilometre çenli (930-dan 1,240 mile çenli) bolup durýar. Gadymy döwürlerde deňiz arkaly syýahat köplenç gury ýer arkaly syýahatdan has çalt we has netijeli bolupdyr, emma deňiz syýahaty agdyklyk edýän ýelleriň täsirine bagly bolupdyr. Ýahudeyadaky bir portdan Italiýadaky bir porta (meselem, Rimiň porty bolan Ostia) gämi bilen gitmek, ýeliň ýagdaýy, deňiz akymlyry we ulanylan gäminiň görnüşi ýaly ýagdaýlara baglylykda, birnäçe hepde dowam edip bilerdi.

Iýudýadan Rime çenli gury ýer arkaly syýahat etmek has haýal we has agyr bolardy. Syýahatçylar daglar, jülgeler we derýalar ýaly dürli ýer şekillerinden ýol geçmeli, garakçylar we duşmançylykly ýerler ýaly päsgelçiliklere garşy durmaly bolardylar. Hasaplamalara görä, pyýada ýa-da at goşulan araba bilen syýahat etmek birnäçe aý alyp bilerdi. Syýahatyň dowamlylygyna ýollaryň ýagdaýy, düşelgeleriň we dynç alyş ýerleriniň elýeterlilik, şeýle hem ýolda dynç almak we zerur üpjünçiligi täzeden edinmek zerurlygy ýaly ýagdaýlar hem täsir ederdi.

Makabeý ýehudylary Rim bilen ylalaşyk baglaşmaga çalyşanlarynda, olaryň Rime ilçileri ibermegi zerur bolardy. Şol ilçiler rim häkimiýetleri tarapyndan kabul edilenden soň, gepleşikleriň bir döwri bolardy. Takyk ýazgy elýeterli bolmansoň, taryhy nazariýa boýunça, şertnama resmi taýdan berkidilenden soň, ol tassyklamak üçin Ýahuda getirilmelidi, soňra bolsa, ähtimal, ýehudylaryň kabul edendigini tassyklamak üçin gaýtadan Rime iberilmelidi. Şol zamanada bir bileleşigi döretmek işiniň bir ýylyň içinde amala aşyrylandygyna ynanmak tas mümkin däldir; şonuň üçin “ylalaşyk” b.e. öň 161-nji ýyldan b.e. öň 158-nji ýyla çenli bolan bir prosesi aňladýar diýen düşünje, on altynjy aýatyň ýekşenbe kanunyna alyp barýan taryhy görkezýän pygamberligiň beýleki ugurlary bilen utgaşýar.

Taryhçylaryň ählisiniň ylalaşmagyna görä, Makkabeý ýewreýleri tarapyndan başlanan bir “ylalaşyk” miladydan öňki 161-nji ýylda Ýahudada başlandy. Munuň maksady ýewreýleriň miladydan öňki 167-nji ýylda gozgalaň başlany bäri göreşip gelýän siriýalylara garşy goldaw almak isländikleridi. Bu gozgalaň ýewreý ruhanysy Mattatiýasyň we onuň baş oglunyň, aýratyn-da Ýuda Makkabeýiň, Selewki hökümdary Antioh IV Epifan tarapyndan girizilen ellenleşdirme syýasatlaryna garşy durmak tagallalary netijesinde tutaşdy. Bu syýasatlar ýewreý dini dessurlaryny basyp ýatyrmak we grek adatlaryny hem-de ynançlaryny kabul etdirmek synanyşyklaryny öz içine

alýardy.

Gozgalaňyň tutaşmagyna sebäp bolan zat Modein obasyndaky bir waka boldy; şol ýerde Mattatýas grek hudaýlarynyň birine gurbanlyk hödürlemek baradaky permana boýun egmekden ýüz öwürdi. “Modein” ady “mälim etmek” ýa-da “garşy çykmak” manysyny berýän ýewreýçe “modi’a” sözünden gelip çykýar. Mattatýas öz garşy çykyşynda gurbanlygy ýerine ýetirmäge taýýarlanyp duran imandan dänmiş bir ýewreýi öldürdi, soňra bolsa ol we onuň ogullary daglara gaçyp gitdiler we şeýlelikde Selewkidler güýçlerine garşy partizan urşy hereketine başladylar. Makkabeýler gozgalaňy birnäçe ýyl dowam etdi; şol döwrüň dowamynda Makkabeýler Selewkidlere we olaryň ýaranlaryna garşy köp sanly söweşlere girdiler. San taýdan örän az we üpjünçilik hem-de ýaraglanma taýdan has ejiz bolsalar-da, Makkabeýler birnäçe möhüm ýeňiş gazandylar.

Selevkiler İmparatorluğu, Yunan dinini Yahudilere zorla kabul ettirmeye çalyşyordy; Yunanlılar ise son günlerin küreselcilerini temsil eder. Onların dini, hâlen bankacılık sisteminin, ana akım medyanın, eğitim merkezlerinin küreselci güçleri tarafından ve yasa dışı yabancılardan zorla göç ettirilmesi yoluyla ulusal ayrımların yıkılması suretiyle Amerika Birleşik Devletleri’ne ve dünyaya dayatılmakta olan uyanıklıkçılıkta ifade bulmaktadır. Antiochus Epiphanes Yunan dinini Yahudilere zorla kabul ettirirken, onun çabalarıyla iş birliği yapan Yahudiler de vardı. Makabiler, Yunan dinine karşı direnen mürted Yahudilerin bir sınıfını temsil eder; fakat Yunan dininin uygulanması işini destekleyen başka bir mürted Yahudiler sınıfı da vardı.

On altynjy aýat ýakyn wagtda geljek ýekşenbe kanunydyr hem-de aýdarhanyň, ýyrtýjynyň we ýalan pygamberiň üçtaraplaýyn birleşmesidir. Bu taryhy wakanyň önünden on üçden on bäşe çenli aýatlar gelýär; şol ýerde kyrkynjy aýatda beýan edilen üç söweş onunjy aýatdan (1989), on birinji we on ikinji aýatlardan (Ukraina urşy) hem-de Paniýum söweşinden ybaratdyr. Paniýum söweşi iki şahly ýer ýyrtýjsynyň globalistleriň dini we syýasy pelsepeleriň üstünden üstün çykýan söweşini alamatlandyrýar.

Şol söweşde Birleşen Ştatlaryň soňky prezidenti on birinji we on ikinji aýatlarda şekillendirilýän Putiniň ýeňşinden we soňky çöküşinden galan netijeler bilen ýüzbe-ýüz bolmalydyr. Ol Russiýanyň çöküşinden soň ýüze çykan netijeleri kadalaşdyrmak üçin NATO bilen, ýa-da Birleşen Milletler Guramasy bilen, birleşik döreder; we şol birleşigiň taryhynyň çäginde ol Panium söweşinde Birleşen Milletler Guramasyna garşy söweşer. Kyrkynjy aýatyň üçünji söweşi kyrkynjy aýatyň birinji söweşi ýaly bolar. Sowet Soýuzy Birleşen Ştatlaryň ykdysady we harby güýjüniň astynda çökeni ýaly, Birleşen Milletler Guramasynyň globalistleri hem “perestroýkany” — Gorbaçýowyň Sowet Soýuzyny özgertmek ugrundaky tagallalarynyň esasy düzüm bölegini — gaýtalamaga mejbur bolarlar, ýöne şol tagallalar ahyrsoňunda Sowet ulgamynyň çözülmegine we Sowet Soýuzynyň ahyrky dargamagyna goşant goşupdy.

Üçünji söweş ilkinji söweş arkaly şekillendirilýär, we ykdysady hem-de harby basyş arkaly, Reýgan tarapyndan şekillendirilen Tramp Birleşen Milletler Guramasyny “perestroýka”a mejbur eder; bu bolsa gaýtadan gurluşdyrmagy ýa-da reforma etmegi aňladýar. Bu gaýtadan gurluşdyrmak, Birleşen Milletler Guramasy bolan on patýşanyň ulgamynyň başyna Amerikanyň Birleşen Ştatlaryny ýerleşdirer. Şol söweşde soňra papalyk taryha aralaşyp, Trampyň şol wagt

boýun egdirýän ulgamynyň goragçysydygyny öňe sürer.

Şol bir taryhyň dowamynda Tramp, edil Abraham Linkolnyň ýüzbe-ýüz bolmaga mejbur bolşy ýaly, içerki Raýat Uruşy bilen ýüzbe-ýüz bolar we oňa garamaga mejbur ediler. Bu Raýat Uruşy Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň içindäki biri-birine garşy duran iki mürtedeleşen toparyň arasynda bolar. Bir topar — iki syýasy partiýanyň hem progressiw globalistleri bolan, woke-izm diýilýän dini we pelsepäni kabul edenler tarapyndan wekilçilik edilýän topar. Beýleki topar bolsa (MAGA-izm) özüni hakyky protestantlar diýip ykrar edýär, emma olar şol mantiany 1844-nji ýylda ýitirdiler.

Prezidentiň topary MAGAçylyk tarapyndan wekilçilik edilýär we hakyky protestantçylygy hem-de Konstitusiýany goraýandygy baradaky ýalňyş talaba esaslanýar. Wokeçylyk bolsa Ene Ýeriň dini, Täze Asyr we Konstitusiýanyň esaslandyryjy atalaryň könelişen pikirleri boýunça däl-de, eýsem jemgyýetiň kadalarynyň häzirkiki bar bolan ýagdaýlary arkaly ulanylýandygyna bolan ynançdyr.

Mattatiýas (Tramp) ABŞ-nyň içinde barlykçy-progresiw demokratlaryň synanyşyklaryna, b. e. öňki 167-nji ýylda Modeýinde başlanan gozgalaň arkaly şekillendirilişi ýaly, soň goýar. Soňra Tramp Hanukkanyň bellenilişi bilen ýatlanylýan, Makkabeýleriň ybadathanany täzeden bagyş eden b. e. öňki 164-nji ýylyň taryhyny gaýtalar. Ondan soň, b. e. öňki 161-nji ýyldan b. e. öňki 158-nji ýyla çenli döwür arkaly şekillendirilýän wagtda, Tramp papalygyň keşbini dikeltmek üçin iň soňky itergä başlar; bu keşp dini häkimiýet bilen syýasy häkimiýetiň arasyndaky bikanun gatnaşygy aňladýan keşpdur. B. e. öňki 158-nji ýylda, on altynjy aýatyň ýakyn wagtda güýje girjek ýekşenbe kanuny ýerine ýetirilen mahaly, ylalaşyk amala aşyrylar.

Daniýel on birinji bapda ilki bilen Rimiň syýasy taýdan nädip häkimiýeti ele geçirýändigini görkezilýär; soňra bolsa Daniýel şol bir taryhy gaýtalap, ony giňeldýär we hut şol bir taryhyň dowamynda Rimiň Hudaýyň halky bilen nähili iş salyşýandygyny görkezýän bir setiri berýär. On altynjy aýatdan on dokuzynjy aýada çenli butparaz Rimiň dünýäniň üstünden häkimiýet ele geçirmegine päsgel berýän üç päsgelçilik şekillendirilýär. On altynjy aýatda Siriýa miladydan öňki 65-nji ýylda butparaz Rim tarapyndan basylyp alyndy, soňra bolsa Ýahuda miladydan öňki 63-nji ýylda Pompeý tarapyndan basylyp alyndy. On altynjy aýat Rimiň şöhratly ýurtda durmaly wagtyňy görkezýär, şeýle etmek bilen hem şol bir bapnyň kyrk birinji aýatyndaky ýekşenbe kanunynyň nusgasyny öňden şekillendirýär.

Basybalyşyň taryhynyň b.e. öň 63-nji ýylda [1863-nji ýyla paralel] bolup geçendigini bellemek möhümdir; bu wakanyň özi Ierusalimiň içinde dowam edýän raýat urşunyň arasynda bolupdy. Uriah Smith şeýle diýdi: “Pompeý Pontusyň şasy Mitridata garşy eden ýörişinden dolanyp geleninde, iki bäsdeş — Girkan bilen Aristobul — Ýahudanyň täji ugrunda göreşýärdiler.”

“Hyrcanus” we “Aristobulus” atlarynyň ikisi hem grek gelip çykyşly bolup, aýratyn-da ellinizm döwründäki ýewreý taryhynyň we Hasmonlylar nesilşalygynyň çäginde taryhy ähmiýete eýedir. “Hyrcanus” ady grekçe “Hurkanos” sözünden gelip çykýar; bu söz hem ähtimal pars dilindäki “möjek” manysyny berýän “hurkan” sözünden gözbaş alandyr. Hyrcanus birnäçe Hasmonly hökümdarlaryň göteren adydy. “Aristobulus” bolsa “iň gowy geňeşçi” ýa-da “iň gowy maslahatçy” diýmegi aňladýar. Aristobulus hem birnäçe Hasmonly hökümdarlaryň göteren başga bir adydy.

“Hyrcanus” bilen “Aristobulus” atларының ikisi hem Hasmonlylar döwründäki ýewreý taryhynyň möhüm şahslary bilen baglanyşykly atlardyr. Olar Ýahudýadaky Hasmonlylar Patyşalygynyň dolandyrylyşynda we giňelmeginde möhüm orun eýelän hökümdarlardy. Mesihniň döwründe Hasmonlylar patyşalygynyň pygamberlik taýdan nesilleri we wekilleri fariseýlerdi.

Pompeý Ýerusalimi basyp alanda, iki syýasy topar hem öz gelip çykyşlaryny b.e. öňki 167-nji ýylda Modein tarapyndan alamatlandyrylan gozgalaň döwrüne çenli yzarlaýardy. Pompeý gozgalaň çekilenden soň, ol Ýerusalimi eýelemegi ýüregine düwdi; Aristobulyň syýasy topary oňa garşylyk görkezmeği ýüregine düwdi, emma Girkanyň topary derwezeleri Pompeýe açmagy ýüregine düwdi. Şondan soň Pompeý Ýerusalime garşy hüjüme geçdi we üç aýdan soň Ýerusalim ebedilik Rim häkimiýetiniň ygtyýarynda galdy.

On dokuzynjy aýatda üçünji hem iň soňky päsgelçilik bolan Müsür Rim tarapyndan eýelendi. Soňra ýigriminji aýatda, Daniýel şol taryhda Rimiň Hudaýyň halky bilen nähili iş salyşjakdygyny beýan etmäge başlanda, Mesihniň dünýä iniş görkezilýär. Ýigrimi birinji we ýigrimi ikinji aýatlarda Mesih haça çüýlenýär. Ýigrimi üçünji aýatda, miladydan öň 161-nji ýyldan 158-nji ýyla çenli başlanan ylalaşyk, haç baradaky beýanname berýän aýatlardan derrew soň görkezilýär; şol ýerde dinden çykan ýahudylar: “Biziň patyşamyz ýok, diňe Sezar bar” diýip jar etdiler. Makkabeýler arkaly şekillendirilen, grek dini pelsepesiniň aralaşmagyna garşy duran we şeýle etmek bilen Rim bilen mukaddes däl gatnaşygy döreden dinden çykan ýahudylaryň nesil ugry, olaryň mukaddes däl gatnaşyklarynyň miwesiniň doly äşgär bolan haç taryhyny görkezýän aýatdan soň gelýär.

Şekina, ýetmiş ýyllyk ýesirlikden soň gurulan ybadathana hiç haçan gaýdyp gelmedi. Malaki tarapyndan jar edilen soňky pygamberlik şaýatlygy biziň eramyzdan öňki başynjy asyryň ortalarynda berildi. Makkabeýler dünýäçi grek täsirine garşy baş galdyryança, ýüzlerçe ýyllap Hudaýyň görünýän huzury-da, pygamberlik şaýatlygy-da bolmady. Olar gozgalaňyna başlarynda, Ptolemeý bilen Uzyýa patyşanyň ikisiniň hem synanyşan şol pitnelerini amala aşyrdylar; ýagny iki patyşa-da ruhanynyň wezipesini ýerine ýetirip, ybadathanada gurbanlyk bermäge çalyşypdy.

Ýonatan Apphus (Ýonatan Makkabeý hem diýlip tanalýar) Makkabeýler gozgalaňyna badalga beren Mattatiýanyň ogullarynyň biridi we ol Selewkiler imperiýasyna garşy ýewreý gozgalaňyna ýolbaşçylyk etmekde möhüm orun eýeledi. Onuň dogany Ýahuda Makkabeý söweşde heläk bolandan soň, Ýonatan Makkabeý güýçleriniň ýolbaşçylygyny öz üstüne aldy. Harby we syýasy ýolbaşçylygyndan başga-da, Ýonatan baş ruhany wezipesini hem kabul edip, ýewreý halkynyň ruhy ýolbaşçysy bolup hyzmat etdi. Ýonatanyň hem ýolbaşçy, hem-de baş ruhany hökmündäki ikili orny ýewreý taryhynda möhüm bir ösüşü alamatlandyrdy, çünki bu Hasmon nesilşalygynyň çäginde syýasy hem-de dini häkimiýetiň ikisini-de bir ýere jemledi. Onuň ýolbaşçylygy ýewreý özbaşdaklygyny berkitmäge we Iudeýada Hasmon hökümdarlygyny berkarar etmäge ýardam etdi.

Ptolemeýiň Rafianyň ýeňşinden soň etmäge synanan hut şol günäsi Makkabeýleriň gozgalaňynyň iň başynda amala aşyryldy. Bu, Uzzia patyşanyň döwründe ruhanlylar tarapyndan garşy durulan şol bir günädi; emma Makkabeýleriň Hudaýyň ybadathanasynyň gulluklaryny goramak baradaky ygylan edilen goragy, ybadathana bilen döwletiň birleşmesiniň ýalňyş ugra gönükdirilen we pitneçi görnüşde ýüze çykmasydy, şeýle bolansoň, ol häzirki wagtda Baýdeniň globalistik wokizminiň

aralaşmalarına garşy Trampy goldamak üçin jemlenýän ýüz dönderiji protestantizmiň pitnesiniň nusgasy bolup durýar.

Mukaddes Kitap olary miwelerinden tanaýandygynyzy öwredýär, hem-de Mesihniň döwründäki paruşaýlar Mattatiýa bilen başlanan Hasmonaýlar nesilşalygynyň iň soňky galyndylarydy. Mattatiýa hem-de onuň başlan gozgalaňy paruşaýçylyk miwelerini getirdi; edil “Make America Great Again” düşüňjesini goldaýan imandan döňük protestantlar hem şol miweleri getirýärler. Amerika, Konstitusiyanyň ybadathana bilen döwletiň bir-birinden aýry saklanmalydygy diýip düşünilen wagtynda beýikdi, ýöne Hanukka baýramy bilen ýatlanylýan ýeňiş arkaly şekillendirilen galp gudratda, ýekşenbe günü baradaky kanunçylyga gönükdirilen hereket aç-açan ýüze çykar.

Biz bu öwrenişi indiki makalada dowam etdireris.

Şu wagta çenli üçünji perişdäniň habarynyň hakykatlaryny beýan edenler köplenç diňe howsalaçylar hökmünde garalýardylar. Olar tarapyndan öňe sürülen, dini çydamсызlygynyň Amerikanyň Birleşen Ştatlarynda höküm sürjekdigi, ybadathana bilen döwletiň Hudaýyň tabşyryklaryny berjaý edýänleri yzarlamak üçin birleşjekdigi baradaky öňünden aýdylanlar esassyz we samsyk diýlip yglan edilipdi. Bu ýurduň öz bolşundan başgaça hiç haçan bolmajakdygy — dini azatlygynyň goragçysy bolmagynda galjakdygy — doly ynam bilen beýan edilipdi. Emma ýekşenbe gününe berjaý etmegi mejbury etmek meselesi giňden gozgalaňa salnyp başlananda, uzak wagtlaп şübhe astyna alnan we ynanylman gelnen şol waka golaýlaşyandygy görünýär, hem-de üçünji habar ozal edip bilmedik täsirini ýetirer.

«Her bir nesilde Huda Öz bendelerini hem dünýäde, hem-de ybadathanada günäni ýazgarmak üçin iberipdir. Emma halk özlerine ýakymly sözleriň aýdylmagyny isleýär, arassa, bezegsiz hakykat bolsa kabul edilmeyär. Köp özgertijiler öz işlerine girişenlerinde, ybadathananyň we milletiň günälerine garşy çykyş edende uly paýhaslylyk görkezmegi niýet etdiler. Olar arassa mesihçi durmuşynyň nusgasy arkaly halky Mukaddes Kitabyň taglymatlaryna gaýtaryp getirmäge umyt bagladylar. Emma Hudaýyň Ruhy olaryň üstüne Ylýasanyň üstüne inişi ýaly inip, ony erbet bir patyşanyň we imandan dönen bir halkyň günälerini ýazgarmaga herekete getirişi ýaly, olary-da herekete getirdi; olar Mukaddes Kitabyň aýk beýanlaryny wagyz etmekden saklanyp bilmediler — ozal beýan etmäge çekinip ýören taglymatlaryny. Olar hakykaty we janlara abanýan howpy yhlas bilen yglan etmäge iterildiler. Rebbiň özlerine beren sözlerini netijelerinden gorkman aýtdılar, halk bolsa bu duýduryşy diňlemäge mejbur boldy.»

“Şeýlelik bilen üçünji perişdäniň habary yglan ediler. Ony iň beýik güýç bilen bermeli wagty ýetende, Reb Öz hyzmatyna özlerini bagyş edenleriň pikirlerini ugrukdyryp, pesgöwünli gurallaryň üsti bilen işler. Işçiler edebi okuw jaýlarynyň taýýarlygyndan däl-de, Onuň Ruhunyň mesh edilmesi arkaly has köp laýyk ediler. Iman we dogma adamlary mukaddes yhlas bilen öňe çykmaga mejbur ediler, Hudaýyň olara beren sözlerini yglan ederler. Wawilonyň günäleri äşgär ediler. Ybadathananyň däplerini raýat häkimiýetiniň güýji bilen mejbury berjaý etdirmekden döreýän elhenç netijeler, spiritizmiň aralaşmagy, papalyk häkimiýetiniň gizlin, emma çalt öňe gidişi — bularyň ählisi ýüzüaçar ediler. Şu dabaraly duýduryşlar arkaly halk herekete getiriljekdir. Münlerçe-münler hiç haçan beýle sözleri eşitmedikler gulak asarlar. Olar haýran galyp, Wawilonyň ybadathanadygy, öz ýalňyşlyklary we günäleri sebäpli, özüne

gökden iberilen hakykaty ret edendigi sebäpli ýykylandygy baradaky şaýatlygy eşiderler. Halk öňki mugallymlaryna: “Bu zatlar hakykatdanam şeýlemikä?” diýen yhlasly sorag bilen baranda, ruhanylar olaryň gorkularyny köşeşdirmek we oýanan wyždany köşeşdirmek üçin ertekiler hödürlärler, ýakymly zatlary pygamberlik ederler. Emma köp adamlar adamlaryň ýalaňaç abraýy bilen kanagatlanmakdan ýüz öwürüp, açyk bir “Reb şeýle diýýär” talap edýändikleri üçin, halk arasynda meşhur ruhanylar, öňki zamanyň parisaýlary ýaly, öz abraýlarynyň sorag astyna alynmagyna gahar bilen dolup, bu habary şeýtandan diýip ýazgararlar we ony ygılan edýänleri masgaralamak hem yzarlamak üçin günäni söýýän mähelleleri öjükdirerler.”

“Çekişme täze meýdanlara ýaýranda we halkyň aňy Hudaýyň depelenen Kanunyna gönükdirilende, Şeýtan herekete gelýär. Habara ýoldaş bolýan güýç oňa garşy duranlary diňe has-da gazaplandyrar. Ruhanylar ýagtylygyň öz sürüleriniň üstüne şöhle saçmagyna ýol bermezlik üçin tas adamüstü tagallalary görkezerler. Olar öz ygtyýaryndaky ähli serişdeler arkaly bu örän möhüm meseleleriň ara alnyp maslahatlaşylmagyny basyp ýatyrмага çalşarlar. Ybadathana dünýewi häkimiýetiň güýçli goluna ýüz tutýar, we bu işde katolikler bilen protestantlar birleşýärler. Ýekşenbe günü berjaý etmegi mejbury etmäge gönükdirilen hereket barha batyrgaý we aýgytly boldugyça, buýruklary berjaý edýänlere garşy kanun herekete getiriler. Olar jerimeler we türme bilen haýbat atylar, käbirlerine bolsa öz imanlaryndan ýüz döndermegi höweslendirmek üçin täsirli wezipeler, şeýle hem başga sylaglar hem-de artykmaçlyklar teklipe ediler. Emma olaryň durnukly jogaby şudur: ‘Biziň ýalňyşymyzy Hudaýyň Sözünden görkeziň’—şonuň ýaly ýagdaýlarda Lýuteriň öňe süren şol bir delili. Kazyýetleriň öňüne çykarylanlar hakykaty güýçli goraýarlar, we olary diňleýänleriň käbirleri Hudaýyň ähli buýruklaryny berjaý etmek üçin öz ornuny tutmaga ugrukdyrylýarlar. Şeýlelik bilen, başgaça bu hakykatlar barada hiç zat bilmejek münlerçe adamyň öňüne ýagtylyk getirilýär.” Beýik Çekişme, 605, 606.